

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

9
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 464 sahifa, 30-sentyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'zR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrası professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlát Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeve Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va

innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi xorijiy hamkorlik bo'yicha mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Ichki turizmni rivojlanlantirishda davlatning o'rne.....	7
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
Qishloq xo'jaligida sug'orish tizimlari boshqaruvini rivojlantirish yo'llari	11
Mirjamilova Hulkar Nurali qizi , assistent	
Yangi O'zbekiston sharoitida o'simliklar karantini tizimi faoliyatini takomillashtirish va iqtisodiy samaradorligini oshirish	15
Alimov Murodkosim Achilovich , mustaqil izlanuvchi	
"Yashil iqtisodiyot" da energetika sohasini investitsion holatining statistik tahlili	20
Umarov Faxriddin Umar o'g'li , katta o'qituvchi	
Yoqilg'i-energetika korxonalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda investitsion faoliyatning ahamiyati	26
Ergashev Muhibbek Aslam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Tog'li hududlarda turizm biznesining rivojlanishi	31
Abduvakil Alimov Komil o'g'li , tayanch doktorant	
Ta'lim turizmining nazariy asoslari va O'zbekistondagi tendensiyalari.....	38
Maxmudova Nodira O'ktamovna , tayanch doktorant	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	43
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , tayanch doktorant	
Mintaqaviy investitsion loyihalarning jozibadorligi tahlillari masalalari	46
Davlyatshayev Akmal Ashurmamatovich , dotsent, i. f. n.	
Yashil iqtisodiyotning tijorat banklaridagi ahamiyati va ularning raqamlashuvi	51
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi , dotsent, PhD	
Turizmni rivojlantirishda "Tourism 4.0" konsepsiyasini joriy etish masalalari	57
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna , mustaqil tadqiqotchi	
Davlat tomonidan qishloq xo'jaligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	62
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD; Jabborov Jahongir Abduvohid o'g'li , magistrant	
Перспективные направления "Зелёной химии" для Республики Узбекистан.....	66
Султанходжаев Бахтиёр Забихуллович	
O'zbekistonda transport va logistika sohasini rivojlantirish strategiyasi	73
Usmonov Botir , magistr	
Hududlarda investitsion faollikni oshirishga qaratilgan mexanizmni takomillashtirish	78
Sunatullayeva Shaxnoza Xurshid qizi , tayanch doktorant	
Qurilish tarmoqlarida boshqaruv faoliyatining iqtisodiy ko'rsatkichlari tahlili.....	82
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich , PhD	
Connection between interest rate on loans, cash flow and turnover of funds	87
Sharbat Abdullaeva , Professor; Sardor Abdullaev , the applicant	
Econometric Analysis of the Impact of IPO on the Market Capitalization of Companies	92
Shakhzod Saydullaev , PhD.	
Davlat xaridlarini takomillashtirishda byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning mohiyati va zarurligi	101
Raximjonov Kamronbek Ilxomjon o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekistonda to'lov tizimining raqamli transformatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari.....	105
Otamurodov Shavkat Nusratillayevich , i. f. d. (DSc); Eshqulova Nasiba Normo'minovna , o'qituvchi	
Tijorat banki xizmatlarida ta'lim kreditining o'rne va uni takomillashtirish masalalari.....	110
Eldor Uskanov , mustaqil tadqiqotchi	
Korxonaning strategik boshqaruvini takomillashtirish	114
Maxmudov Nosir Maxmudovich , professor; Elmurodov Faxriddin Farxodovich , magistratura tinglovchisi	

Respublikada kichik biznesni moliya-kredit mexanizmlari orqali qo'llab-quvvatlash masalalari.....	120
Ergashev Otamurod Toshtemirovich, PhD	
Mulk iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda muammo va yechimlar.....	125
Ermatov Musojalil Komilovich, kafedra dotsenti v. b.; Abdunazarov Oybek Abdumutalibovich, katta o'qituvchi	
Using intelligent and decision support systems for developing University Curriculum: semi-automated need analysis approach.....	132
Abduraxmanov Zafar Batirovich; Ikromov Sayidolim Ismoilovich	
Challenges of Developing a Competitive Environment in the Context of Economic Liberalization.....	138
Akobirova Nodira Najmiddin qizi, asisstant	
Topical Issues of the Development of Recreational-Tourist and Military-Recreational Activities.....	141
Alimova Guzal Alisherovna, PhD in economics, docent	
Kreditlash jarayonlarida xulq-atvor iqtisodiyoti omilini joriy etish istiqbollari.....	146
Jo'rayeva Sevara Zakirovna, mustaqil izlanuvchi (PhD)	
Portfelli xorijiy investitsiyalarning milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	152
Kamilova Iroda Xusniddinovna, PhD	
Exploring the Ethical Dimensions of Artificial Intelligence in Advancing Human Rights and Sustainability	156
Matkarimova Gulchekhra Abdusamatovna, Professor	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlashning nazariy asoslari.....	163
Maxmudov Rahimjon Xamid o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Barqaror iqtisodiy o'sishga yalpi talab va yalpi taklif omillarining ta'siri.....	170
Nabiyev Ulug'bek Mirodiljon o'g'li, tayanch doktorant	
The potential advantages of implementing the Total Quality Education Management (TQEM) concept	175
Otakulov Makhamadjon, PhD	
Kichik yashil biznesni yanada rivojlanitirish imkoniyatlari.....	181
Raximova Kizlarxon Ne'matjon qizi	
Jamg'armalar investitsiyalar manbasi sifatida.....	185
Sadikova Ra'no Abdullayevna, i. f. n., dots.	
Davlat moliyasining moddiy asosini oshirish orqali iqtisodiy o'sishga erishish	188
Shamsiyev Shuxrat Sayfutdin o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Aholi turmush darajasini oshirishda ijtimoiy himoyaning o'rni	191
Sherjonov Sherjon Alijan o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar to'lov qobiliyatini aniqlashning nazariy-uslubiy masalalari.....	196
Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o'g'li, dekan o'rinbosari	
Kichik sanoat zonalari faoliyatini samarali boshqarish tamoyillari	203
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich, dotsent; Adilbekov Allayar Anvarbekovich, magistrant	
Aholini ijtimoiy himoya qilishda pensiya va ijtimoiy nafaqalarning o'rni.....	206
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li, mustaqil izlanuvchisi	
Использование методов управления для повышения эффективности производства на предприятиях.....	212
Алиева Надирахон Абдумаликовна, PhD. доц.; Тлеумуратова Мадинабону Дилмурат кизи, ст. 3-курса	
Korxonalar moliyaviy barqarorligini ta'minlash mexanizmini takomillashtirish.....	217
Z. G. Allaberganov, kafedra dotsenti	
Davlat fiskal (byudjet-soliq) siyosatining aholi bandligiga ta'siri va uni takomillashtirish.....	222
Asatullayev Xurshid Sunatullayevich, i. f. n., professor	
O'zbekistonda iqtisodiyot tarmoqlariga raqamli iqtisodiyotni shakllantirish omillari.....	228
Axmedova Yulduz Sunatullayevna, kafedra o'qituvchisi	
Moliyaviy risklarni baholash usullari, boshqaruvdagi yondashuvlari	232
Baymuratova Gulirayxon Tursunbayevna, kafedra dotsenti	

Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda biznes jarayonlarini boshqarish	236
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning ekonometrik modellashtrish ko'rsatkichlari	242
Berdiyev Akram O'ktamovich , mustaqil izlanuvchi	
Innovatsion muhitni shakllanishi va rivojlanishida investitsiyaning zarurligi	253
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida yashil moliyalashtirishning nazariy asoslari va xususiyatlari	258
Botirov Erkinjon Xayitovich , kafedra dotsenti	
O'zbekiston Respublikasida xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali investitsion salohiyatni oshirish	263
G'aybullayev Odil Baxtiyarovich , kafedra dotsenti v. b.	
Tadbirkorlik subyektlarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirishni qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	269
Jubanova Bayramgul Aymuratovna , PhD	
Soliq ma'muriyatchiligi va uni raqamlashtirishni ekspert baholash yo'llari	272
Ibragimov Boburshoh Bohodir o'g'li , i. f. d. (PhD), doktorant (DSc)	
Xalqaro standartlarga muvofiq buxgalteriya outsorserlari tomonidan moliyaviy hisobotlarni transformatsiya qilishni takomillashtirish	278
Islomov Alisher Baxtiyor o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	284
Qurbonova Shaxrinnoz , tayanch doktorant	
Yerlarning degradatsiyaga uchrashi va oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar	288
Mamanazarova Nasiba Jo'rayevna , kafedra doktoranti	
Davlat sektorida ichki auditni tashkil etish xususiyatlari	292
Mamirjon Jaloliddinov , mustaqil izlanuvchi	
Финансирование акционерных общества через рынок капитала	297
Муминов Шохжахон Суюнович , ассистент кафедры	
Необходимость развития предпринимательской и страховой деятельности риски на рынке Узбекистана	302
Муютдинов Махмуд Жалелович , независимый исследователь	
Инвестиционная привлекательность как фактор экономического развития страны	307
Назарова Гузал Баходировна	
Tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish masalalari	312
Nozima Abdullayeva , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklarining xizmatlar sohasini kreditlash amaliyotiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili	316
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich , kafedra dotsenti v. b.	
Современное решение, которое положительно влияет на логистические услуги и резко снижает смертность на перекрестках	326
Тажимуратов Умид Рузमतovich , Бахриев Иброхим Исометдинович, кандидат медицинских наук, доцент; Жуманиёзов Эркин Худойбергенович, кандидат медицинских наук, доцент; Тажимуратов Руздат Отажанович, кандидат медицинских наук, Тажимуратов Абдусами Умид угли, ученик 10 класса	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida dividend siyosati va tendensiyalari tahlili	333
Temirov Abdulaziz Alimjanovich , kafedra dotsenti, i. f. n.	
Современное состояние инвестиционного потенциала Республики Узбекистан	339
Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович , DSc; Одилова Дилноза Барнаевна , PhD	
Portfelli xorijiy investitsiyalarni milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	345
Tosheva Ziroat Aliqul qizi	

Kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-nazariy jihatlarlari	349
To'rayeva Nafisa Odilovna , mustaqil izlanuvchi	
О достижениях Узбекистана в реализации национальных целей и задач устойчивого развития.....	355
Турсун Мухитович Ахмедов , и. ф. д., проф.; Гавхар Рустамовна Хидирова , докторант, и. ф. ф. д., доц.	
Влияние корпоративного управления в зеленой экономике	359
Уринов Бобур Насиллоевич , заведующий кафедрой	
Ko'chmas mulkni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari.....	366
Fayziyev Farrux Abdullaxojayevich , kafedra dotsenti	
Transport tizimi iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari.....	374
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich , DSc.	
Oliy ta'lim muassasalarida byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning ayrim fundamental masalalari	382
Xayriddinov Sh. B. , mustaqil izlanuvchi	
Xalqaro raqamli valyuta bozorini rivojlantirish istiqbollari	385
Xolov Nabijon Qaxramonovich , PhD.	
Nodavlat notijorat tashkilotlarning rivojlanishi va hozirgi shart-sharoitlari	391
Xusanov Otabek Nishonovich , PhD, mustaqil izlanuvchi	
Banklarining aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari.....	396
Elbusinova Umida Xamidullayevna , kafedra dotsenti	
Особенности методики проведения аудита затрат на производство.....	401
Хилола Икрамова Ровшан кизи , базовый докторант	
Ta'lim islohotlarining ma'naviyatdagi o'rni	407
Bekdavlat Aliyev	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	412
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , kafedra dotsenti	
Moliyaviy barqarorligi tushunchasining konseptual mohiyati, turlari va asosiy tavsiflari.....	416
Eshquvatov Aziz Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy axloqiy konsepsiyalaridagi umumiylik va xususiylik.....	420
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , falsafa fanlari doktori (PhD)	
Yer resurslaridan foydalanishning iqtisodiy va huquqiy asoslari.....	424
Abdurahmanova Muqaddas Toxtasinovna	
Стратегии привлечения иностранных инвестиций для содействия устойчивому экономическому росту в Республике Узбекистан с акцентом на инициативы зеленого развития	431
Нилуфар Зикируллаева Дилмуродовна , аспирант	
Bank tizimi barqarorligini oshirishda kredit risklarining ahamiyati va ularni kamaytirish yo'llari	440
Xolmamatov Farhodjon Kubayevich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, professor	
Baholash faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari va uning huquqiy asoslari	446
Bobirjon Aktamov , mustaqil tadqiqotchi	
Suv resurslaridan foydalanishni iqtisodiy boshqarish samaradorligini kompleks baholash uslubiyoti.....	454
Axmedov Sayfullo Normatovich , t. f. n., mustaqil tadqiqotchi	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini boshqarishni takomillashtirish metodologiyasini ishlab chiqish.....	459
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING INNOVATSION LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Jubanova Bayramgul Aymuratovna

PhD, TATU Nukus filiali, "Multimediya texnologiyalari" kafedrası

Annotatsiya: Maqolada tadbirkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari qarab chiqilgan. Bunda mamlakatimizda tadbirkorlikni rivojlantirish va innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning eng asosiy yo'nalishlariga qaratilgan tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish va davlat dasturlarini amalga oshirishda ko'maklashish masalalari o'z ifodasini topgan. Innovatsion loyihalarning samaradorligini oshirish va ularni takomillashtirishdagi muammolari hamda kelajakdagi istiqbollari aniqlab olindi. Innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi o'rganildi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, raqobat muhiti, innovatsiya, investitsiya loyihasi, innovatsion faoliyatni boshqarish.

Abstract: The article examines the possibilities of entrepreneurship development. In this, the issues of implementing structural changes aimed at the most basic directions of the economic reforms implemented in our country in the development of entrepreneurship and financing of innovative projects, and assistance in the implementation of state programs are expressed. The problems of increasing the efficiency of innovative projects and their improvement, as well as their future prospects, were identified. The experience of developed foreign countries in financing innovative projects was studied.

Key words: entrepreneurship, competitive environment, innovation, investment project, management of innovative activity.

Аннотация: В статье рассматриваются возможности развития предпринимательства. При этом выражаются вопросы реализации структурных изменений, направленных на самые основные направления реализуемых в нашей стране экономических реформ в области развития предпринимательства и финансирования инновационных проектов, содействия реализации государственных программ. Обозначены проблемы повышения эффективности инновационных проектов и их совершенствования, а также их перспективы на будущее. Изучен опыт развитых зарубежных стран по финансированию инновационных проектов.

Ключевые слова: предпринимательство, конкурентная среда, инновации, инвестиционный проект, управление инновационной деятельностью.

KIRISH

So'nggi yillarda respublika iqtisodiyoti tarmoqlari va ijtimoiy sohani innovatsion rivojlantirish, ayniqsa, tadbirkorlik faoliyatini har tomonlama qo'llab-quvvatlash borasida amaldagi moliyalash mexanizmini takomillashtirish katta ahamiyatga ega. Mazkur mexanizmdan samarali foydalanish hisobiga mamlakatimizda faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlarining soni oshmoqda. Bu mamlakatimizning jahon bozorlaridagi raqobatbardoshlik imkoniyatlarini kuchaytirishga va mavqeyini oshirishga xizmat qiladi. Mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy hayotni innovatsion loyihalarsiz rivojlantirish qiyin, ularni moliyalashtirishda tijorat banklarining roli muhim ahamiyat kasb etadi. Sababi tijorat banklari innovatsion loyiha ishlab chiqaruvchi hamda xizmat ko'rsatuvchi korxonalarni kredit mablag'lari bilan ta'minlab, mamlakatimizda innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda asosiy pog'ona vazifasini bajaradi va shu orqali jamiyatda umumiy makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga o'z hissasini qo'shadi. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatining rivojlanishini qo'llab-quvvatlash muhim o'rin tutadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim omil ushbu sohani moliyalashtirish muammosi hisoblanadi. Mazkur muammoni ijobiy hal etish orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishdagi o'рни orttiriladi.

Innovatsion faoliyat yangi iqtisodiy natijalarni belgilaydigan texnik-texnologik, tashkiliy-iqtisodiy va ijtimoiy-iqtisodiy xarakterdagi yangiliklarni joriy etishning tizimli jarayoni bo'lib, globallashtirish natijasida yuzaga kelgan shiddatli raqobat orqali o'z roli va ahamiyati ortishiga olib kelmoqda. Bunda innovatsiya deb tan olish mumkin bo'lgan mezon-samaradorlikning o'sishi, mahsulotlarning raqobatbardoshligini va yashash sifatini oshirishdan iborat. Innovatsion faoliyatni moliyalashtirishning asosiy (ichki) manbayi bu xo'jalik yurituvchi subyektning foydasi hisoblanadi. Xo'jalik yurituvchi subyektlar innovatsion faoliyatni tashkil etishda tashqi manbalar, xususan, innovatsion loyihalar hisobidan, ventur va kraudfanding usulidan moliyalashtirilmoqda. Yirik va ko'p mablag'lar talab qilmaydigan, moddiy resurslarning nisbatan qisqa muddat mobaynida o'sish sur'atini kafolatlovchi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiyotdagi bandlik muammosini nisbatan tez va ortiqcha sarf-xarajatsiz ta'minlash, ichki bozorni moliyaviy resurslar chegaralangan sharoitda iste'mol mollari bilan to'ldirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Kichik biznes subyektlarining muvaffaqiyatli rivojlanishi ko'p jihatdan xususiy tadbirkorlarning uzoq va nisbatan qisqa muddatlarda talab etiladigan moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liq. Shuningdek, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikning tadbirkorlik subyektlari faoliyatini har tomonlama qo'llab-quvvatlash, shakllantirish, iqtisodiy jihatdan faol bo'lgan aholi ulushini o'stirish, innovatsion texnologiyalarni amaliyotga joriy etish, sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, iqtisodiyotning turli sektorlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlash, mamlakat yalpi ichki mahsuloti o'sishini ta'minlashning muhim va asosiy omilidir. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi o'rni, nafaqat son jihatdan, balki vazifa jihatidan ham kattadir. Buni biz bozor konyunkturasining rivojlanishi, talab va taklif muvozanati oshishi, raqobat muhiti shakllanishida ko'rishimiz mumkin. Shuningdek, tadbirkorlikning ijtimoiy ahamiyati ham katta. Buni quyidagilarda ko'rishimiz mumkin: – tadbirkorlik subyektlari mustaqil ravishda o'z ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini yaxshilashdan tashqari, yollanma ishchilarning yashash darajasini ko'tarish imkoniga ega bo'ladi; – tadbirkorlik, nafaqat ish bilan bandlik, balki shaxsning ichki imkoniyatlari ochilishi uchun ham imkoniyat yaratadi; – tadbirkorlik ishsizlik darajasini qisqartirish va mamlakatning ijtimoiy muammolarini bartaraf etish imkoniga ega; – mamlakatning eng chekka hududlarida ham infratuzilma rivojlanishiga hissa qo'sha oladi.

Hozirgi vaqtda iqtisodiy rivojlangan davlatlarda kichik biznesni to'g'ridan to'g'ri moliyaviy qo'llab-quvvatlash usullariga nisbatan bilvosita qo'llab-quvvatlash usullaridan ko'proq foydalanilmoqda. Tadbirkorlikning innovatsion loyihalarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning eng samarali shakllaridan biri va bank kreditlarini kichik biznesga jalb etishni oshirishga imkoniyat yaratadigan kafolat berish shakli hisoblanadi. Aksariyat mamlakatlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritib kelayotgan kafolat fondlari kichik va o'rta korxonalarga kredit olishi uchun ta'minot taqdim etib, bank va boshqa kredit resurslaridan faol foydalanishga sharoit yaratib kelmoqda. Bu tajriba kichik biznesning amaldagi subyektlarini nafaqat qo'llab-quvvatlamoqda, balki yangi korxonalarining paydo bo'lishini rag'batlantirmoqda. Shu yo'l bilan tadbirkorlar o'zlariga zarur moliyaviy mablag'larni qulay shartlarda jalb qiladi va tijorat banklari uchun kreditning qaytarilish riski sezilarli darajada kamaytiriladi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini oshirish uchun moliya bozorini yanada liberalizatsiyalash, ularga xizmat ko'rsatuvchi moliyaviy infrastrukturaning yanada takomillashtirilishi kichik biznes subyektlarini moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasi oshishiga xizmat qiladi. Kichik biznes subyektlarining iqtisodiy faoliyatini kreditlash tartiblarini soddalashtirish pirovard natijada investitsion faoliyatni amalga oshirish uchun zarur moliyaviy resurslar taqchilligi, shuningdek, aylanma mablag'larning yetishmovchiligi kabi muammolarni ijobiy hal etishga yordam qiladi. Fikrimizcha, kichik biznes subyektlari uchun mo'ljallangan yangi kredit turlarini ishlab chiqish, kredit olish tartiblarini soddalashtirish, kichik biznes subyektlarining to'lov layoqatini baholash uslubiyotini takomillashtirish, shu bilan birga hududlarda amalga oshirilayotgan davlat dasturlarida banklarning ko'proq va kengroq ko'lamlarda qatnashuvini ta'minlash, kichik biznes subyektlariga olingan kreditlar bo'yicha to'lanadigan foiz stavkalarini kompensatsiyalash, kafolatlash mexanizmi yo'lga qo'yilishi oxir oqibatda kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga imkoniyat yaratib beradi. Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirishni qo'llab-quvvatlashning moliyaviy-kreditlashtirish mexanizmi takomillashtirilishi kichik biznesning taraqqiyotini rag'batlantirish uchun mustahkam asos bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Kichik biznesni tashkil etish, rivojlantirish va boshqarish: darslik. G. L. Bagiyeva, V. Y. Burova (2020) kabi tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ^[1]. Inqirozga qarshi boshqaruvda innovatsion mexanizm korxonalar faoliyatini takomillashtirishda innovatsion dastaklarning samarasini aks ettirib beradi. Balabanov I. L. (2001) ^[2] asarlarida ko'rib chiqilgan. Tadbirkorlik asoslari, Kichik biznes amaliyoti Borisov A. B (2000) tomonidan tahlil qilingan ^[3]. Moliya tizimi: iqtisodiy mazmuni va yuk tashish mexanizmlari Zeynelgabdin, A. B (2005) ^[4]; kengayib borayotgan sug'urta bozorida tadbirkorlikning raqobatbardoshligi Gimush R. I., Matmurodov F. M. (2006) ^[5]; xarajat yondashuviga asoslangan korxona raqobatbardoshligini boshqarishning innovatsion mexanizmi Davidenko P. L. (2017) ^[6] asarlarida o'rganilgan. Iqtisodiyotning barqaror sur'atlarda rivojlanish omillaridan biri

innovatsion loyihalarni moliyalashtirishidir. Ushbu jarayonda aholi ish bilan bandligining oshib borishi va bu ko'rsatkichlarni solishtirma tahlil qilish, shu asosda tegishli tavsiyalar ishlab chiqishi bilan belgilanadi. Tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi bandlik va daromadlarning o'sishining asosiy manbayi bo'lib qolmoqda.

TADKIKOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida innovatsion loyihalar bilan faoliyat ko'rsatuvchi korxonalarning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rnini, rivojlanishi, o'ziga xos xususiyatlari va unda aholi ish bilan bandligini aniqlash bo'yicha o'rganishga dialektik va tizimli yondashuv, kompleks baholash usullaridan foydalanildi. Ushbu tadqiqot sifatli deb hisoblanadi. Bunda mamlakatimizda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning eng asosiy yo'nalishlariga qaratilgan tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish va davlat dasturlarini amalga oshirishda ko'maklashish masalalarini o'rganish uchun sifatli usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini yanada rivojlantirish va samaradorligini oshirish uchun davlat byudjeti, xalqaro moliya institutlari, mahalliy byudjet, tijorat banklari, mikromoliyalash tashkilotlari, xususiy investorlar va tadbirkorlik subyektlarining o'z mablag'laridan samarali foydalanish muhim hisoblanadi. Tadbirkorlik subyektlarining ushbu tarzda qo'llab-quvvatlanishi pirovard natijada ularning raqobatbardoshligi oshirilishi, texnik va texnologik bazasi yangilanishi, ishlab chiqariladigan mahsulotlar tannarxini kamaytirish va diversifikatsiya qilish, mehnat unumdorligi, foyda va rentabellik darajasi oshishiga erishiladi. Fikrimizcha, tadbirkorlik faoliyatini samarali moliyalashtirish mexanizmini ishlab chiqish va ularni rag'batlantirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: iqtisodiy barqaror o'sishning uzoq muddatli sur'atlari va iqtisodiy muvozanatni ta'minlashga xizmat qiluvchi mahalliy dasturlarni ishlab chiqish; iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, ichki va tashqi bozorlarda talab yuqori bo'lgan raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarilishiga yo'naltirilgan soha va tarmoqlarni texnik va texnologiya jihatdan qayta jihozlashni amalga oshirish; qishloq joylarda ijtimoiy-iqtisodiy ishlab chiqarish infratuzilmasini har tomonlama qo'llab-quvvatlashga qaratilgan uzoq muddatli, o'zaro chuqur bog'langan chora-tadbirlar kompleksini amalga oshirish; aholining ish bilan bandligini tizimli ta'minlash, kichik tadbirkorlar manfaatidan kelib chiqib banklar tizimini yanada takomillashtirish, aholi va tadbirkorlik xo'jaliklarining bo'sh mablag'larini tijorat banklardagi depozitlarga jalb qilinishini rag'batlantirish; yangi o'rta sinf vakillari – mulkdorlar, tadbirkor va ishbilarmon subyektlar manfaatlarini himoyalashni kuchaytirish. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, mamlakatni innovatsion rivojlantirishning uzoq muddatli ssenariylari asosida ustuvor soha va tarmoqlarni ilm-fan yutuqlari va innovatsiyalar asosida rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish, hududlarning intellektual va texnologik salohiyatini oshirish, ilmiy va innovatsion faoliyatni rivojlantirishning zamonaviy infratuzilmasini shakllantirish, innovatsion loyihalarni amalga oshirishda investitsiyalarni keng jalb etish, xususiy sektor faolligini oshirish va venchurga asoslangan moliyalashtirishni rivojlantirish, innovatsion ishlanmalar asosida amalga oshiriladigan loyihalarning moliyaviy, iqtisodiy va texnik ekspertizasini o'tkazish va intellektual mulk obyektlarini tatbiq etish uchun zarur sharoitlarni ta'minlash, iqtisodiyotning real sektori va ishlab chiqarish tarmoqlarining ilmiy ishlanma va innovatsiyalarga bo'lgan ehtiyojlarini aniqlash hamda tarmoq ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish asosida ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash, yangi ishlanmalarni tijoratlashtirish va ishlab chiqishga joriy etish, startap loyihalarini amalga oshirish, intellektual mulk qatnashadigan yangi tashkilotlarni shakllantirish va ratsionalizatorlik faoliyatini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoit yaratish, innovatsiyalar va texnologiyalar transferi bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish ishlari olib borilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Малое предпринимательство. Организация, развитие и управление малым предприятием: учебник (Высшее образование) / под науч. ред. Г. Л. Багиева, В. Ю. Букова. – Москва : ИНФРА-М, 2020. – 582 с.
2. Балабанов И. Л. Инновационный менеджмент. – СПб.: Питер, 2001. – 120 с.
3. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2000. – 86 с.
4. Gimush R. I., Matmurodov F. M. Innovatsiya menejment. Iqtisodiyot oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'l. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2008. – 144 b.
5. Toshmurodova B. E., Jiyanova N. Innovatsiya faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish. O'quv qo'llanma. – T.: Iqtisod-moliya, 2006. – 110 b.
6. Давыденко П. Л. Инновационный механизм управления конкурентоспособностью предприятия на основе стоимостного подхода // Российский научный журнал "Экономика и управление", № 5, 2017. – 17–21.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.